

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА**

Докторске академске студије политикологије

**Искуства у примени стратегија у борби против
нарко картела у Мексику**

Студент:

Спасоје Вулевић , 32/18

Београд, 2020.

Спасоје Вулевић¹
Бр. Индекса 5032/18

¹ vulesaj@gmail.com

ИСКУСТВА У ПРИМЕНИ СТРАТЕГИЈА У БОРБИ ПРОТИВ НАРКО КАРТЕЛА У МЕКСИКУ

Апстракт:

Наркокриминал је актуелна и потенцијална претња безбедности држава која узрокује повећање стопе криминала, трговину оружјем и наркотероризам. Последице наркокриминала су, такође, и корумпираност извршне, законодавне и судске власти, као и повећан степен насиља и убистава, а повезано са тиме и раширени здравствени проблеми у друштву, што је све карактеристика Мексика и наркокартела који већ дужи низ година постоје и деструктивно делују у овој земљи. Управо због ових разлога демократски систем у Мексику се може третирати као дефектна демократија, и то као један од њених облика– *наркодемократија*, с обзиром да се нарконовац током деценија дубоко уградио у систем, у коме наркошефови имају одређени утицај на креирање и доношење одређених одлука и да је један део мексичке економије усмерен на гајење биљних култура које се касније прерађују у наркотику. Настојећи да се супроставе овој друштвеној опасности, председничке администрације у овој латиноамеричкој земљи, а од 2000. године било их је четири, покушавале су применом различитих стратегија да сузбију и онемогуће озбиљније деловање наркокартела. У овом раду анализирани су основне стратегије борбе против наркокартела и илегалне трговине дрогом, које су у последњих две деценије примењиване у Мексику, са тежиштем да се укаже на позитивне, али и негативне стране, односно контраефекте које су продуковале, а због којих није било могуће да се овај тежишни проблем мексичког друштва до данас реши на задовољавајући и ефикасан начин.

Кључне речи: *наркодемократија, наркокриминал, наркокартели, стратегија, корупција.*

Увод

Анализа и разматрање било ког сегмента друштвеног, политичког, економског и безбедносног аспекта Мексика неизбежно обухвата и наркокартеле, који су већ дужи низ година активни актери укупних друштвених процеса у овој латиноамеричкој држави, тако да се с правом могу окарактерисати као пара-поредак. Наркоэкономија је део мексичке свакодневнице већ више деценија, а њен облик, интензитет и обим су се мењали у зависности од прилика на овом илегалном регионалном тржишту. Свака владајућа политичка снага и администрација један део својих активности усмеравала је ка том проблему и примењивала различите стратегије: од мирног суживота до отвореног сукоба и разрачунавања са наркокартелима.

Проблем са наркокартелима у Мексику је вишеслојан и вишедимензионалан, што представља један од разлога за проучавање овог феномена. У Мексику се овај проблем испољава на локалном, државном и федералном нивоу, са увек присутним јаким регионалним и интерконтиненталним реперкусијама и представља једно од „вечитих“ нерешених питања између два суседа – Мексика и Сједињених америчких држава. САД као највећи увозник дрога из региона Латинске Америке, и Мексико као вишедеценијска главна транспортна рута, чине два пола истог проблема и тиме отежавају његово дефинисање као искључиво унутрашњег проблема једне земље.²

Насиље у Мексику, као последица деловања разгранатог наркокриминала, толико је интензивирано да се често говори о рату ограниченог домета или грађанском рату. О каквој год врсти конфликта да се ради, број погинулих немилосрдно расте и у моментима превазилази онај из отворено ратних подручја, као што су Ирак и Авганистан.³ Оружани конфликт је, такође, вишедимензионалан и у њега су укључени наркокартели, војска, полиција и цивили. САД пружају техничку, логистичку и материјалну помоћ Мексику у овој борби која све више угрожава одвијање редовних животних активности грађана Мексика, са спорадичним инцидентима и у пограничним насељеним местима у САД.⁴

² Zoran Krstić, „Savremeni bezbednosni izazovi u Meksiku: sprega države sa narkokartelima“, *Žurnal za kriminalistiku i pravo*, NBP, No. 2, 2014, str. 42.

³ Преко 200.000 људи је изгубило живот у насиљу повезаном с трговином дрогом од децембра 2006. године, када су мексичке власти покренуле контроверзну стратегију употребе војске и извођења оружаних акција против наркокартела.

⁴ Zoran Krstić, *Savremeni bezbednosni izazovi u Meksiku: sprega države sa narkokartelima*, op. cit., str. 42.

Политички естаблишмент Мексика се на различите начине суочавао са проблемом наркокриминала, у зависности од тренутних односа наркокартела и формалних власти у земљи, али готово свака администрација Мексика, а у периоду од 2000. године било је четири председника државе, знатан део својих активности усмеравала је у решавање тог проблема и примењивала различите стратегије: од мирног суживота до отвореног сукоба са наркокартелима, ангажовањем војних снага, оснивањем нових безбедносних служби и јединица (Национална Жандармерија, Национална гарда и сл.), али и „обезглављивањем“ наркокартела, односно ликвидацијом или хапшењем истакнутих вођа и нарко шефова. Међутим, те стратегије дале су половичне резултате и нису успеле да проблем реше или да га барем сведу на „прихватљиви“ ниво. Ни једна од ових стратегија није успела да на ефикасан начин реши овај друштвени проблем, већ напротив, наркокартели су настављали да зарађују огромне своте новца од својих криминалних послова, због чега су постајали још снажнији и суровији.

1. Од демократије до наркодемократије

Мексико можемо сматрати изборном демократијом која у ширем смислу означава све демократске политичке поретке који се легитимишу компетитивним изборима (вишепартијским, демократским са потпуном слободом избора) и по томе су опречни аутократским политичким режимима. Али, да је дефинисање демократије искључиво на темељу компетитивних избора непотпуно, посебно је уочљиво на примеру Мексика и Колумбије, где се компетитивни избори одржавају, али исто тако се редовно врше атентати и убијају припадници политичке, судске и интелектуалне елите, висока је стопа насиља, убистава и корупције.⁵

Кључно питање је могуће дефинисати у следећем: у којој мери наркокартели и њихово деловање утичу на процесе демократске консолидације и на природу демократског поретка у Мексику?

⁵ Lidija Kos-Stanišić, „Narkodemokracija kao oblik defektne demokracije: Slučaj Kolumbije“, *Politička misao*, Vol. XLV, Br. 3 – 4, Zagreb, 2008, str. 94.

Експерти сматрају да се политичка култура Мексика може окарактерисати као култура насиља, а њена демократија се због тога може третирати као дефектна демократија, и то као један од њених облика за који се користи назив – *наркодемократија*, који се односи на „државе чији је политички систем, економија и само друштво дубоко прожето искривљеним вредностима, и све то под утицајем моћи и богатства наркоиндустрије.“⁶

У том смислу, Мексико се може описати као наркодемократија, с обзиром да се нарконовац пенетрирао током деценија дубоко у систем, да су наркошефови имали одређени утицај на креирање и доношење одређених одлука и да је један део мексичке радно-интензивне економије усмерен на гајење биљних култура које се касније прерађују у наркотику.⁷

Термином наркодемократија користе се званичници владе САД и експерти у борби против дроге који Мексико, Колумбију и Авганистан сматрају наркодемократијама, тј. државама чији су политички систем, економија и друштво под утицајем моћи и богатства наркоиндустрије дубоко прожети искривљеним вредностима. У том контексту, закључак би се могао дефинисати следећим речима: ако се демократска транзиција (у овом случају Мексика) одвија паралелно са снажним уздицањем наркобизниса, онда долази до стварања вануставних актера - наркокартела, који узрокују слабости у функционирању парцијалних режима уставне демократије, а тиме и до стварања наркодемократије.⁸

Осим за демократизацију, 2000. година била је кључна и за мексички наркобизнис, јер тада започиње нова ера мексичких нарко картела. Поразом Институционалне револуционарне партије, ПРИ (*Partido Revolucionario Institucional* – PRI), која је седамдесет година доминирала политичким животом Мексика, дошло је до смене функционера на власти, како на државном (федералном) тако и на нивоу савезних држава и градова. Изазови наркокриминала с којима се држава суочавала изашли су на светло дана. Проблеми нису били нови, али се под утицајем демократизације и економске глобализације степен насиља знатно повећао, а услови за то успостављени су још раније, јер су везе ПРИ-а и кријумчара успостављене за време америчке прохибиције алкохола.⁹

⁶ Lidija Kos-Stanišić, *Narkodemokracija kao oblik defektne demokracije: Slučaj Kolumbije*, op. cit., str. 94.

⁷ Zoran Krstić, *Savremeni bezbednosni izazovi u Meksiku: sprega države sa narkokartelima*, op. cit., str. 52.

⁸ Lidija Kos-Stanišić, *Narkodemokracija kao oblik defektne demokracije: Slučaj Kolumbije*, op. cit., str. 110.

⁹ Shannon K. O’Neil, “The Real War in Mexico: How Democracy Can Defeat the Drug Cartels”, *Foreign Affairs*, 88 (4), July/August 2009, p.65.

Крајем Другог светског рата започети су и контакти с кријумчарима дроге, с којима је успостављена нека врста односа патрона и клијента. ПРИ није посвећивала пажњу криминалним активностима кријумчара, које су заузврат вођене тихо и с мером.

Када су средином 1980-их Американци “затворили” Карипски коридор којим се дрога морским путем из Колумбије кријумчарила на Флориду, транзит дроге за америчко тржиште пресељен је у Мексико и то је био један од кључних момената који ће одредити будући правац друштвених дешавања у Мексику. У прво време колумбијски наркокартели плаћали су мексичким кријумчарима 1.000 америчких долара по килограму кокаина прокријумчареног у САД. Касније је услуга наплаћивана у натури, односно кокаину, па су се мексички кријумчари уз транзит почели бавити и продајом дроге на територији САД.¹⁰

2. Проблем системске корупције

Будући да су активности нарко картела постајале све видљивије у Мексику, ПРИ је био приморан повремено да против њих предузима акције. Али, због корумпираности и неспособности нису успели да спрече јачање њихове моћи и утицаја. Полиција која је била под контролом ПРИ, више се бавила политичком контролом него криминалцима. Није било системске стратегије у борби против организованог криминала, пре свега против све јачих нарко картела, а полиције савезних држава, као и муниципалне полиције (у великим градовима) често су биле на платном списку нарко картела. Да су запосленици мексичких државних служби, укључујући и полицијске службенике, корумпирани потврдило се још у фебруару 1985. године када је у Мексику убијен Енрике Камерена „Кики“ (*Enrique "Kiki" Camarena*), агент америчке Агенције за борбу против наркотика ДЕА (*Drug Enforcement Administration, DEA*). Истрага поводом убиства овог агента је показала да је велики број полицајаца савезне државе Халиско био на платном списку нарко картела Гвадалахара (*Guadalajara Cartel*), којим је руководио први велики шеф мексичког нарко криминала (нарко бос) Феликс Гаљарадо (*Miguel Ángel Felix Gallarado*), звани „Кум“ (*El Padrino*).

¹⁰ Lidija Kos-Stanišić, “Meksiko - Nova narkodemokracija u Latinskoj Americi?”, *Anali Hrvatskog politikološkog društva*, Zagreb, 2011, str.113.

Системска корупција је владала од канцеларије гувернера Халиска до главне мексичке безбедносно-обавештајне службе – Федералне дирекције безбедности, ДФС (*Dirección Federal de Seguridad, DFS*). Надаље, утврђено је да су и руководиоци (*comandantes*) Федералне криминалистичке полиције - ПЈФ (*Policía Judicial Federal, PJF*), која је надzirала федералну полицију савезних држава, исто тако били на платном списку нарко картела, као и да се дужност полицијског команданта (*commandante*) у северним мексичким државама могла купити за неколико милиона долара.¹¹ Председник Карлос Салинас де Готари (*Carlos Salinas de Gortari*, обављао дужност од 1988. до 1994. године) након тих открића предузео је акцију против картела Гвадалахара и у априлу 1989. године ухапсио Феликса Гаљарда и друге вође, а укинуо је и Федералну дирекцију безбедности (ДФС), због неефикасности и корумпираности њених службеника од стране наркокартела.¹²

Проблеми с наркокартелима повећали су се током 1990-их година, како због раширене корупције и недовољне одговорности, тако и због слабих снага безбедности које, чак и када су то хтеле, нису могле водити ефикасне акције против нарко картела. Картели су често контролисали државне и муниципалне полиције, а федерална полиција није имала ауторитет, нити је била оспособљена за борбу против нарко картела. Свестан претње коју држави почињу представљати нарко картели, председник Ернесто Зедило (*Ernesto Zedillo*, 1994. - 2000. година) основао је у децембру 1996. године, с циљем уништења картела Тихуана, Национални институт за борбу против дрога (*Instituto Nacional para el Combate a las Drogas – INCD*). На чело института је постављен генерал Хезус Гутierrez Реболо (*Jesus Gutierrez Rebollo*), за кога се касније утврдило да га је плаћао наркокартел Хуарез, због чега је осуђен на тридесет година затвора.¹³ То је био само један у низу доказа о великој корупцији у редовима снага безбедности и то управо оног њиховог дела који је требао да буде главни носилац борбе против наркокартела.

¹¹ Због изузетно велике корупције и повезаности са нарко картелима Федерална криминалистичка полиција (*Policía Judicial Federal, PJF*) је 2002. године детаљно реформисана и променила је име у Федерална агенција за истраге (*Agencia Federal de Investigación, AFI*), а о степену корупције најбоље говори податак да је у периоду од децембра 1994. до августа 1996. године ухапшено 1.250 службеника ове агенције због корупције и повезаности са нарко картелима.

¹² Robert C. Bonner, "The new Cocaine Cowboys How to Defeat Mexico's Drug Cartels", *Foreign Affairs*, Vol.89, No.4, July–August 2010, p 37.

¹³ Lidija Kos-Stanišić, *Meksiko - Nova narkodemokracija u Latinskoj Americi?*, op. cit., str. 114.

У овој чињеници се, између осталог, налази један од главних разлога немогућности и неефикасности примењиваних стратегија борбе против наркокриминала у Мексику.¹⁴

Крај политичког монопола Институционалне револуционарне партије (ПРИ) 2000. године значио је крај коегзистенције владајућих политичких структура и наркокартела, тако да су неписане споразуме поништавали изборни резултати. Наркокартели су сада морали да преговарају с новим политичким естаблишментом.¹⁵ Отварање на политичкој сцени донело им је аутономију, јер више нису били клијенти ПРИ, већ су поткупљивањем и застрашивањем локалних политичара могли склапати повољније споразуме. Оваква политичка ситуација погодовала је картелима, јер председник државе више није био свемоћан, а како су различити нивои власти припадали различитим странкама, оне врло често нису желеле да прихвате акције координисане од владе, чак ни да размењују информације.¹⁶

Ситуација је почела да се мења за време председника Висента Фокса (*Vicente Fox*) који је био на тој дужности од 2000. до 2006. године. Он је започео своју стратегију реформом федералне полиције и царинске службе, како би их очистио од утицаја наркокартела, као и екстрадицијом ухапшених наркобосова у Сједињене америчке државе. Фокс је значајно повећао број екстрадиција нарко шефова правосудним органима САД, с претходних 6 на 133 изручене особе.¹⁷ Међутим, и оваква стратегија је убрзо показала своје недостатке, јер је то доводило до унутар картелских сукоба у којима је страдао и велики број недужних грађана, што је утицало на повећање стопа насиља и страха и несигурности у друштву. Употреба додатних контингента војске и федералне полиције на мексичко-америчкој граници није смањила интензитет насиља. Председник Фокс је 2005. године упутио војску у Нуево Ларедо, град који је уз помоћ својих плаћених убица из Зетас картела желео да преузме Заливски картел, и то је било прво ангажовање војних снага у борби против наркокартела, које ће се у наредном периоду знатно проширити.

¹⁴ Генерал Серхио Апонте, који је био шеф полиције у држави Баха Калифорнија, признао је 2008. године да је полицијски тим који је био задужен за борбу против киднаповања, заправо био тим који киднапује, али и да су корумпирани полицајци радили као телохранитељи шефовима нарко група!

¹⁵ Shannon K. O'Neil, *The Real War in Mexico: How Democracy Can Defeat the Drug Cartels*, op.cit., p.65.

¹⁶ Lidija Kos-Stanišić, *Meksiko - Nova narkodemokracija u Latinskoj Americi?*, op. cit., стр. 114.

¹⁷ Ибидем.

3. Стратегија милитаризације

На изборима у децембру 2006. победио је Фелипе Калдерон (*Felipe de Jesús Calderón Hinojosa*), који је ову дужност обављао до 2012. године, кандидат Партије националне акције - ПАН (*Partido Accion Nacional - PAN*). Очекивало се да ће му највећи изазов бити успостављање институција и пракса које би осигурале владавину права. Зато је главни Калдеронов циљ био успоставити владавину закона путем борбе против организованог криминала и корупције. Наиме, највећи су му проблем били наркокартели, који су у међувремену толико ојачали да су у неким савезним државама онемогућавали нормално функционисање државе. Од 2005. године постали су јачи од колумбијских наркокартела, јер кокаин су набављали без посредника. Били су присутни и у Средњој Америци, посебно у Гватемали, што је представљало изузетно опасну претњу новоствореним демократијама у региону. Калдерон је прогласио рат наркокартелима и на улице најугроженијих градова распоредио 40.000 војника и 5.000 федералних полицајаца, надајући се да ће то увести ред у земљи и задати одлучујући ударац наркокартелима.¹⁸ На свом врхунцу, стратегија је укључивала распоређивање чак 96.000 војника на улицама најугроженијих градова Мексика, што је било скоро 40% укупног активног борбеног састава војске, како би се директно сукобиле са картелима и њиховим вођама.¹⁹ Зашто отворени рат великих размера? Најпре, према Калдерону степен насиља у појединим савезним државама достигао је веома висок ниво; друго, веровао је да је степен корупције такође надмашио претходни период; треће објашњење указивало је на инфилтрираност картела на свим нивоима власти у мери у којој би то могло да значи губитак контроле на одређеним деловима територије; коначно, Мексико је осим транзитне земље постала и озбиљна земља конзумент наркотика.²⁰

¹⁸ Калдерон је 11. децембра 2006. године послао 6.500 припадника војске и федералне полиције у државу Мичоакан како би зауставио насиље тамошњих картела. Ова акција се сматра првом великом операцијом против организованог криминала, и опште се узима као почетак „рата“ између владе и нарко картела.

¹⁹ Peter Chalk, "Mexico's New Strategy to Combat Drug Cartels: Evaluating the National Gendarmerie", *CTC Sentinel*, Combating Terrorism Center at West Point, May 2013, Volume 6, Issue 5, pp.16-18.

²⁰ Zoran Krstić, *Savremeni bezbednosni izazovi u Meksiku: sprema države sa narkokartelima*, op. cit., str. 47.

Међутим, ова одлука је имала и контраефекте - довела је до милитаризације јавне безбедности и бројних кршења људских права од стране војних јединица. Иако је војска, посебно морнарица, још увек била најпоузданија институција друштва, коју корупција наркокартела није захватила, она ипак није била оспособљена за такве задатке.²¹ У пролеће 2010. године извршена је реформа система националне безбедности Мексика и редефинисана улога војске у рату против наркокартела, а председник Калдерон је борбу против криминала и корупције заменио борбом за јавну безбедност. Расправе о томе да ли је исправно и оправдано да се војска користи за решавање политичко-безбедносних проблема унутар граница државе делимично су прекинуте. Ограничена је моћ председника, који без одобрења гувернера неке савезне државе и њеног законодавног тела сада не може послати војску на територију те државе да се бори против наркокартела. Ситуација је додатно политизована чињеницом да се војска употребљава углавном у проблематичним северним савезним државама на граници са САД, којима влада опозиција, тј. Институционална револуционарна партија (ПРИ).²²

Калдерон је реформисао и службу Федералне полиције, ФП (*Policia Federal*, PF), која се истакла у акцијама против картела Тихуана, који је ослабљен акцијама полиције. Ухапшено је око 200.000 људи, али је проблем био у неефикасности и корумпираности правосудног система - 80% убистава било је нерешено, а осуђено је само 2% од укупног броја ухапшених. И корупција је остала и даље висока, картели су имали изузетно снажан утицај над локалним и регионалним полицијским службама, што је признао и бивши секретар за јавну безбедност Генар Гарсија, који је изјавио да су наркокартели “допуњавали” оперативне и организационе полицијске буџете у градовима на северу Мексика (близу границе са САД) са око 1,2 милијарде пезоса (94 милиона долара) криминалног новца.²³

Ипак, чињеница је да се без ангажовања војске мексичка влада тада није могла борити с наркокартелима, а показало се да је употреба војске само на одређено време ослабила нарко картеле и зауставила талас насиља, али да није успела и да постигне значајније резултате који би дефинитвно и знатно ослабили утицај наркокриминала на мексичко друштво и поразили наркокартеле.

²¹ Lidija Kos-Stanišić, *Meksiko - Nova narkodemokracija u Latinskoj Americi?*, op. cit., стр. 114.

²² Scott Stewart, „Mexico and the Cartel Wars in 2010“, *Stratfor*, December 16, 2010, Available from: <https://worldview.stratfor.com/article/mexico-and-cartel-wars-2010>, (Accessed 18. November 2019).

²³ Peter Chalk, *Mexico's New Strategy to Combat Drug Cartels: Evaluating the National Gendarmerie*, op.cit., pp.16-18.

Како су се приближавали председнички избори 2012. године, три водеће мексичке партије још су више исполитизовале борбу против наркокартела и искористили је у својим кампањама. Наиме још од почетка прошлог века и револуције у Мексику није било толико насиља и несигурности. Мексиканци су навикли на сигурност и ред наметнут с врха власти, па је било очекивано што су се све више противили владавини председника Калдерона и Партије националне акције (ПАН). Јасно су то демонстрирали на изборима за Конгрес 2009. године, на којима је ова партија поражена.²⁴

Фелипе Калдерон је постао и први председник неке државе који је отворио расправу о легализацији дрога као потенцијалном решењу проблема. С легализацијом лаких дрога (нпр. марихуане) слагала су се четири од шест мексичких председничких кандидата на изборима 2012. године. Критичари Калдеронове милитаризације борбе против наркокартела тврдили су да није било конкретних резултата, већ да су се сваки дан све више кршила људска права. Према тадашњем истраживању јавног мњења (Mitovsky Consulta), 83% грађана сматрало је да је безбедност знатно слабија него што је била 2006. године и да је несигурност, уз економску кризу, главни проблем Мексика. Ситуација у Мексику све се чешће успоређивала с оном у Колумбији, а страховало се и за будућност мексичке демократије јер су политички систем, економија и само друштво под утицајем моћи и богатства наркоиндустрије све више били прожети искривљеним вредностима.²⁵

4. Стратегија „Пакт за Мексико“

На председничким изборима 2012. године мексиканци су изабрали Енрикеа Пењу Нијета (*Enrique Pena Nieto*), кандидата Институционалне револуционарне партије, ПРИ (*Partido Revolucionario Institucional, PRI*), који је по доласку на власт у децембру исте године најавио нову стратегију “Пакт за Мексико”. Основу ове стратегије је подразумевало смањивање улоге војске у борби против наркокартела – јер је ангажовање војске по његовом мишљењу било не само неефикасно, већ и контрапродуктивно - и давање приоритета реформисаној и „очишћеној“ полицији, која морала да поврати поверење.

²⁴ Ибидем, стр. 117.

²⁵ Ибидем, стр. 115.

Нијета је сматрао Калдерона одговорним за покретање крвавог рата против дроге, који је током шест година однео на хиљаде живота. Важно место нове Нијетове стратегије заузимало је стварање Националне жандармерије, као нове службе у оквиру Федералне полиције (*Division de Gendarmeria, Policia Federal*), која је формирана 2014. године са задатком да преузме примарну одговорност за борбу против нарко картела у земљи. Осим тога, имала је још низ задатака, међу којима су послови безбедности и заштите у руралним подручјима са високим криминалом, где је било присутно мало или уопште није било федералних снага безбедности, контрола важних комуникацијских чворишта и праваца, као што су луке, аеродроми, железничке станице, гранични прелази, али и појачано обезбеђење важних индустријских и економских инсталација, међу којима су постројења за експлоатацију нафте и гаса, рудници, електричне централе и слично.²⁶

Национална жандармерија је направљена по моделу сличних јединица у Шпанији и Француској, директно је одговорна министру унутрашњих послова и према првобитним плановима требала је да у првој фази броји око 10.000 припадника, али би до 2016. године нарасла до пуног броја од око 40.000 посебно одабраних припадника, од којих је највећи број био регрутован из редова копнене војске и морнаричке пешадије, јер је војска остала „најздравији“ део мексичког друштва који наркокартели нису успели корупцијом да разбију, али су и поред тога сви припадници жандармерије морали да прођу посебне безбедносне провере пре ступања у службу. На врху командне структуре Жандармерије налази се цивилно лице, обично високи функционер федералне полиције, али су оперативно-тактичке јединице остале под командом војних официра, који су преусмерени на рад у федералну полицију. Организационо је подељена у 14 регионалних команди, које су у корелацији са главним зонама за трговину дрогом у земљи и упориштима наркокартела (најмање пет база жандармерије су успостављене дуж мексичко-америчке границе, којом се протежу кријумчарске руте). Осим борбе против наркокартела, Национална жандармерија је добила и овлашћења за прикупљање информација, у чему блиско сарађује са Националним центром за безбедност и истраге (*Centro de Investigación y Seguridad Nacional, CISEN*) - главном мексичком обавештајном агенцијом - и другим службама којима је поверена дужност истраге над организованим криминалом.²⁷

²⁶ Peter Chalk, *Mexico's New Strategy to Combat Drug Cartels: Evaluating the National Gendarmerie*, op.cit., pp.16-18.

²⁷ Ибидем.

На самом почетку рада, Национална жандармерија је била суочена са многобројним сумњичавостима и критикама од стране медија, невладиних организација, истраживача, који су указивали на могуће спорне моменте и проблеме у раду нове јединице, од којих су се неки касније показали као тачни. Тврдило се, наиме, да Национална жандармерија, у суштини, представља „војнике са полицијским овлашћењима и задацима“, односно ради исту ствар, на истим местима и у основи са истом тактиком, вођством и опремом као и претходне војне јединице у време Калдероновог мандата. То значи да су у питању само „козметичке“ и „терминске“ промене, а не и суштински нови приступ у борби против наркокриминала. Такође, приговарано је да ће новооснована служба додати још један ниво комплексности на већ изузетно компликован и сложен безбедносно-обавештајни систем у Мексику, што је у основи било тачно. Јер у Мексику већ дуже време постоји мноштво служби, јединица и агенција на федералном, државном и локалном нивоу, од којих свака има своја овлашћења и области надлежности, самосталне командне структуре, бирократске системе руковођења, али намена и задаци им се често преклапају, а међуминистарска и међуагенцијска координација активности и размена информација су често на незадовољавајућем нивоу. А управо ту празнину, сложеност и недовољну ефикасност безбедносног система користе наркокартели.²⁸

Споран је и фокус Националне жандармерије на рурална подручја, јер је приликом оснивања нове службе речено да је један од циљева ових снага да повећају безбедност и контролу у удаљеним подручјима, где држава има ограничено присуство, што је у раскораку са урбанизованим карактером Мексика у коме се и до 80% убистава и 95% укупног криминала дешава у градовима - а не у удаљеним и слабо насељеним сеоским пределима. Да су се ове критике показале као оправдане и тачне и да је ова стратегија председника Нијета (као и стратегије претходних председника) подбацила и да није дала очекиване резултате, потврђује и податак да је 2017. године у Мексику убијено више од 25.000 људи, што је био највећи број на годишњем нивоу у новијој историји Мексика и износило је повећање од 25% у односу на 2016. годину.²⁹

²⁸ Ибидем.

²⁹ NAJOPASNIJA ZEMLJA NA SVETU: Prošle godine u Meksiku ubijeno više od 25.000 ljudi, *Blic*, 22.01.2018, Dostupno preko: <https://www.blic.rs/vesti/svet/najopasnija-zemlja-na-svetu-prosle-godine-u-meksiku-ubijeno-vise-od-25000-ljudi/gelg62q>, (Pristupljeno 9. februara 2019).

Канцеларија федералног ревизора Мексика, АСФ (*Federal Auditor's Office - ASF*), сачинила је крајем 2016. године извештај о раду Националне жандармерије у 2015. години у коме се наводи низ примедби на рад ове службе, због којих није допринела смањењу криминала у подручјима у којима је спроводила своје операције. Упозорава се да федерална полиција није доставила довољно поузданих и квалитетних информација и извештаја, како би се одредила њена ефикасност у спречавању и борби против криминала, а то није било могуће утврдити ни по резултатима добијеним кроз полицијске операције. Наводи се да је планом било предвиђено да Национална жандармерија реализује 10.000 задатака и акција против криминала, а извршила је само 75, што је изузетно мали проценат реализације. Број операција у истом периоду је опао за више од 70%, од тога оних које су спроведене ради процесуирања учинилаца злочина и кривичних дела било је само 116, што је знатни пад у односу на 404 овакве операције које су спроведене током 2012. године. Операције за спречавање криминала (превенција) су такође знатно смањене – било их је 156, у односу на 608 колико је било пре три године. У истом временском периоду (у 2015. години) стопа криминала је порасла за 1% - износи 35,5 почињених кривичних дела на 100.000 људи, што је ситуација која показује да “није било напретка у побољшању јавне безбедности”.³⁰

5. Стратегија обезглављивања наркокартела („kingpin“)

Хапшења и ликвидације истакнутих и најугицајнијих чланова наркокартела (тзв. *kingpin* стратегија или „обезглављивање“, односно уклањање главних шефова нарко криминалних група) је стратегија коју су примењивали сви мексичким председници, односно њихове администрације у последњих двадесет година.

³⁰ „Auditor finds issues with Gendarmerie, Federal Police division completed just 75 operations in 2015; its objective was 10,000“, *Mexico News Daily*, February 21, 2017, Dostupno preko: <https://mexiconewsdaily.com/news/auditor-finds-issues-with-gendarmerie/>, (Pristupljeno 3. marta .2020.).

Америчка Агенција за сузбијање наркотика (DEA) је створила стратегију о уклањању нарко-шефова током 1990-их година, како би циљали вођство и финансирање криминалних организација за кријумчарење дроге, служећи се старом изреком да се „змија туче директно у главу.“ Најпре је примењивана у Колумбији, како би се ослабили картели Кали и Медељин, а онда је прихватио и мексички председник Фелипе Калдерон 2006. године, када је постала главни ослонац у мексичком рату против наркокриминала.³¹

Чињеница је да су применом ове стратегије у Мексику ухапшени или ликвидирани најзначајнији шефови наркокартела и њихови сарадници, и то говори у прилог оправданости примене ове стратегије, али је исто тако чињеница и да је оваквим акцијама власти додатно стимулисано насиље, јер је то, између осталог, довело и до међукартелских сукоба око превласти, борби за контролу територија и ресурса, а реорганизована полиција је још више ушла у систем корупције и подмићивања.³² Другим речима, стратегија обезглављивања картела је деловала као „доливање уља на ватру“, није успела да постигне стратешке резултате у слабљењу утицаја наркокартела и смањењу стопе насиља и кршења људских права, а изазвала је веома озбиљне последице.

Примера ради, за време мандата председника Калдерона (2006 – 2012), мексичка војска је уз помоћ агената САД за мање од пет година заробила или убила 25 од водећих 37 нарко шефова у Мексику. Међутим, то је довело до „цепања“ великих наркокартела на десетине мањих, још насилнијих нарко банди, које су покренуле изузетно бруталан међусобни рат у северним мексичким провинцијама на граници са САД, да би ситуација касније ескалирала и у сукобе наркокартела са снагама полиције и војске. То је довело до поражавајућег резултата - у периоду од 2006. до 2012. године званичне институције Мексика су регистровале 120.000 убијених особа у насиљу повезаним са дрогом, што је готово двоструко више него у претходних шест година.³³

³¹ Gabrielle Acierno, Sarah Kinoshia, *The Kingpin Strategy and U.S. Assistance to Mexico's Drug War: Visible Results, Hidden Costs* Share, Security Assistance Monitor, 23.3.2015, Dostupno преко: <https://securityassistance.org/blog/kingpin-strategy-and-us-assistance-mexico%E2%80%99s-drug-war-visible-results-hidden-costs>, (Pristupljeno 5. marta 2020).

³² Полиција у Мексику се дели на федералну, државну и локалну (муниципалну). Највећи број полицајаца је на локалном нивоу, најмањи на федералном. С обзиром да су локални полицајци најприступачнији за учешће и застрашивање, степен корупције у локалној полицији је веома висок.

³³ Brianna Lee, Danielle Renwick and Rocio Cara Labrador, *Mexico's drug War*, Council of Foreign Relations, New York, October 22, 2019, Dostupno преко: <https://www.cfr.org/background/mexicos-drug-war>, (Pristupljeno 12. septembra 2019).

Очигледно је да слабљење картела елиминацијом њихових вођа доводи до поремећаја равнотеже снага међу наркокартелима, до жестоких сукоба између картела, као и унутар картела, јер се бивши шефови мањих група, тзв. поручници, боре да преузму контролу над организацијом која је остала без вође. На мети нападача скоро свакодневно су се налазили чланови супарничких картела, припадници полиције и судства, пословни људи, локални владини службеници, новинари, јавне личности, певачи и глумци, као и обични грађани.³⁴

По преузимању власти 2012. године, председник Енрике Пења Нијето је покушао јавно да се дистанцира од исувише милитаризованих стратегија свог претходника Калдерона и стратегије о уклањању нарко-босова, али хапшење великих имена наркокартела током његовог мандата сугерише другачије. Администрација председника Нијета је потврдила да је током његовог мандата (2012 – 2018), као резултат примене „*kingpin*“ стратегије, ухапшено или убијено 107 од 122 високо ранжираних чланова наркокартела, шефова и њихових блиских сарадника, међу којим се издвајају: шеф картела „Синалоа“ - Хоакин Гузман „Ел Чапо“³⁵ и његов заменик Дамас Лопез Нуњез са надимком „Ел Лисенсиадо“ – („Правник“); вођа картела „Витезови Темплари“ – Сервандо Гомез „Ла Тута“ и његови поручници Назаријо Морено Гонзалес и Енрике Планкарте Солис; вођа картела Хуарез – Винсенте Кариљо; вођа картела „Лос Зетас“ - Мигел Ангел Тревињо звани „Z 40“ и Алехандро Тревињо Моралес звани „Z42“; вођа картела „Белтран Лејва“ - Хектор Белтран Лејва.³⁶

Иако се на први поглед чини да би примена „*kingpin*“ стратегије могла да представља дугорочно решење за проблем са наркокартелима у Мексику, то ипак није тако, јер она сама по себи није довољна да то учини. Способност да се криминалци открију, ликвидирају и ухапсе не решава проблем корупције, као ни побољшање економских услова живота у маргинализованим заједницама.

³⁴ Peter Chalk, *“Mexico’s New Strategy to Combat Drug Cartels: Evaluating the National Gendarmerie”*, op. cit., pp.16-18.

³⁵ Мексички краљ наркотика Хоакин Гузман Лоера - „Ел Чапо“ („Кратки“) је осуђен на казну доживотног затвора, плус 30 година, коју му је изрекао судија у федералној судници у Бостону, по свих 10 тачака за које је осуђен 12. фебруара 2019. године, као вођа Синалоа картела због кријумчарења тона кокаина, хероина и других дрога у САД и планирање и наређивање убистава. Биће му заплењено 12,6 милијарди долара због прљавог новца који је зарадио од свог "криминалног предузећа". "Ел Чапо" је два пута бежао из мексичких затвора са максималним обезбеђењем, други пут је користио тунел који је био дугачак 1.600 метара.

³⁶ Patrick Corcoran, *Mexico's success taking out kingpins has done little to change what's driving the drug war*, InSight Crime, Jun 6, 2017, Dostupno preko: <https://www.businessinsider.com/mexico-kingpin-strategy-failures-and-social-economic-conditions-2017-6>, (Pristupljeno, 04.03.2020).

Ова хапшења не решавају централно питање системске политичке корупције која стимулише и јача организовани криминал. Колико је битно лоцирати и ухапсити наркошефа, толико је битно и открити и уништити мрежу његове подршке. Да би се постигао напредак, хапшење шефова наркокартела мора бити подржано темељном друштвеном реформом на локалном нивоу. Хорхе Чабат, стручњак за безбедност и наркотику у мексичком економском истраживачком центру CIDE (*Centro de Investigación y Docencia Económicas*), дао је сажето објашњење ограничења стратегије о обезглављивању наркокартела у ширем контексту мексичке политике: “Уколико демонтirate криминалне групе, али не и политичке групације које им нуде заштиту, оне ће поново израсти.”³⁷

Мексику је потребна темељна друштвена, економска и институционална реформа, а не повећана подршка војним операцијама против вођа наркокартела. Упркос томе што су уз инострану финансијску помоћ вршене реформе мексичке полиције и правосудног система, ове институције и даље остају прожете корупцијом и оптерећене питањима транспарентности, ефикасности и политизације. Ови услови ће се наставити и даље, уколико не буде одлучности од стране мексичке владе и истинске политичке воље да се искорени ендемска корупција која „снабдева кисеоником“ криминалне мреже.

6. Иницијатива Мерида

Мексико је једина држава Латинске Америке која се географски налази у Северној Америци и дели са Сједињеним америчким државама (САД), највећом светском силом, око 3.200 километара границе. То је утицало на ток историјског и политичког развоја Мексика, што је мексички диктатор Порфирио Диас својевремено сликовито изразио речима: “Јадан Мексико! Тако далеко од Бога, а тако близу САД”.³⁸ Неизоставни додатак проблематизовању улоге наркокартела у Мексику је и улога САД у тим процесима, с обзиром на повезаност наркоиндустрије у ове две земље. Мексико снабдева тржиште свог северног суседа као произвођач, и што је још важније, као дистрибутер дроге из правца Јужне Америке.

³⁷ Gabrielle Acierno, Sarah Kinoshia, *The Kingpin Strategy and U.S. Assistance to Mexico's Drug War: Visible Results, Hidden Costs*, op. cit.

³⁸ Lidija Kos-Stanišić, *Meksiko - Nova narkodemokracija u Latinskoj Americi?*, op. cit., стр.118.

Потражња са севера и понуда са југа неодвојиви су делови истог проблема.³⁹ Екстремно брутални ратови се воде око рута за кријумчарење дроге и око повезаних криминалних активности кријумчарења оружја, проституције, кријумчарења илегалних имиграната, контроле војника и полицајаца који патролирају мексичко-америчком границом. Према подацима америчке Агенције за борбу против дроге ДЕА (DEA - *Drug Enforcement Administration*), чак 90% кокаина из Јужне Америке долази у САД из Централне Америке преко Мексика, а од те трговине наркокартели зараде око 40 милијарди долара годишње.⁴⁰ Килограм кокаина се у САД и Европи продаје и до 50 пута скупље него у земљама у којима се производи - цена једног килограма кокаина у Мексику, Перуу или Колумбији износи између 1.500 и 2.000 долара, док се у градовима у САД и Европи иста количина продаје по цени од 97.000 долара.⁴¹

САД и Мексико већ деценијама примењују различите стратегије против ширења дроге и за сузбијање утицаја наркокартела. Најпре су САД за време администрације Ричарда Никсона (*Richard M. Nixon*) покренуле тзв. рат против дрога (*war on drugs*) раних седамдесетих година 20. века, са циљем да се униште усеви марихуане и опијума у Мексику и коке у Андима. У Мексику је до последње деценије 20. века преовлађујућа стратегија био принцип „живи и пусти друге да живе“ (држава није предузимала озбиљније мере када је у питању наркокриминал, а наркокартели за узврат су се уздржавали од насиља). Међутим, са поразом Кали и Меделин картела у Колумбији, Мексико је крајем 80-их постао највећа брига америчких администрација, када су дрога и са њом повезано насиље у питању, а мексички председници су практично били принуђени на сарадњу, да би на озбиљнији начин могли да се супроставе нарастајућој снази наркокартела.

³⁹ Zoran Krstić, *Savremeni bezbednosni izazovi u Meksiku: sprega države sa narkokartelima*, op. cit., str. 43.

⁴⁰ На суђењу Хоакину Гузману „Ел Чапу“, вођи картела Синалоа, које је одржано у Бруклину, САД у новембру 2018. године, тужилаштво је изнело податак да је само овај картел у периоду од 1989. до 2014. године прокријумчарио у САД 154.626 килограма кокаина, али и хероин, метамфетамин и марихуану у вредности од 14 милијарди долара, (видети: „El Capo je prokrijumčario toliko kokaina u SAD da svaki Amerikanac može da povuče više od jedne crte“, *Telegraf*, 16.11.2018, <https://www.telegraf.rs/vesti/svet/3008085-el-capo-je-prokrijumcario-toliko-kokaina-u-sad-da-svaki-amerikanac-moze-da-povuce-vise-od-jedne-crte>, Приступљено 16. децембра 2019).

⁴¹ „Narkokarteli vladaju svetom“, *Tanjug*, 18.3.2010., Доступно преко: <https://vesti-online.com/Vesti/Svet/37817/Narkokarteli-vladaju-svetom>, Приступљено 17. августа 2018).

По узору на *План Колумбија*, Сједињене америчке државе су понудиле Мексику и државама Средње Америке помоћ у борби против наркокартела и организованог транснационалног криминала. „Иницијативом Мерида“ (*Merida Initiative*)⁴², познатом још и под називом „План Мексико“, коју је у марту 2007. године предложила администрација тадашњег америчког председника Џорџа В. Буша, а одобрио амерички Конгрес, било је првобитно предвиђено 1,6 милијарди долара помоћи Мексику за борбу против наркокартела у раздобљу од 2007. до 2010. године, али је касније ова сума нарасла на преко 3 милијарде долара. Мање од четвртине тог новца потрошено је на реформу правосуђа и изградњу институција, а све остало на војну опрему, односно на куповину авиона, хеликоптера, оружја и техничке опреме за мексичку војску и полицију, како би били ефикаснији у борби против знатно ојачаних нарко картела. Иницијатива Мерида се састоји од четири стуба: 1) разбијање организованих криминалних група, 2) институционализација владавине права уз заштиту људских права, 3) стварање безбедне границе за 21. век и 4) изградња снажних и отпорних заједница. У складу са Иницијативом Мерида, САД су до краја 2010. године Мексику испоручиле осам хеликоптера и опрему вредну неколико милиона долара, обучиле 6.700 службеника мексичке федералне полиције и 3.000 правосудних службеника.⁴³

Две владе су ревидирале партнерство 2011. године, стављајући већи акценат на изградњу институција, укључујући реформу полиције и судства, економски развој и социјалне програме, као што су програми у заједници који су усмерени на младе и побољшање затворског система. Међутим, оно што је било забрињавајуће у вези овог плана помоћи, била су упозорења која су стизала из владиног и из невладиног сектора да део ове војне опреме завршава у рукама наркокартела, преко корумпираних кругова у војсци.⁴⁴ Иако је председник Фелипе Калдерон тражио од САД да се више концентришу на програме рехабилитације и превенције наркоманије, спречавање транспорта сировина за производњу дроге које стижу из Азије преко Калифорније, као и контролу прања новца и трговине оружјем, то се није догодило.

⁴² Име је изведено од имена града у Мексику у којем су се председници Џорџ В. Буш и Фелипе Калдерон састали у марту 2007. како би потписали договор којим САД подржавају ову иницијативу. Амерички новац је искоришћен за набавку опреме и наоружања, обуку и размену обавештајних информација у вези борбе против трговине наркотицима, борбу против тероризма, безбедности на границама, спровођења закона и опште институционалне изградње.

⁴³ Brianna Lee, Danielle Renwick and Rocio Cara Labrador, “Mexico’s Drug War”, *Council on Foreign Relations*, New York, January 24, 2019, Available from: <https://www.cfr.org/backgrounder/mexicos-drug-war>, (Accessed 4. November 2019).

⁴⁴ „Хајде да се убијамо“, *Портал Новости*, број 536, 26. март 2010.

Да су међународни контекст борбе против нарко картела и снажна подршка и помоћ САД нужни, слагала се већина аналитичара и експерата, али су при томе сматрали да би влада САД требала своју помоћ првенствено да усмери на развој, обуку и професионализацију мексичке полиције, а не на војну помоћ. Предлагали су тада и тежишне активности које би требала да предузме мексичка влада, уколико жели да борба против наркокартела буде знатно ефикаснија и оствари веће резултате: а) најважније је да се зацрта реалан циљ - уништење картела који су претња држави, а не уништење производње и трговине дрогом, чиме би проблем националне безбедности постао полицијски проблем; б) примена стратегије појединачног уништавања картела, хапшења кључних вођа и њихових потенцијалних наследника; в) реформа правосуђа и полиције (32 локалне полиције требају постати једна државна полиција); г) схватити да је корист од употребе војске у борби против наркокартела ограничена и да надзор и истрага морају бити искључиво овлашћења полиције; д) наставити екстрадицију шефова наркокартела властима САД; ђ) по сваку цену избећи стварање приватних парамилитарних група, које би у страху за свој живот и живот своје породице могли ангажовати имућни Мексиканци.⁴⁵

И након предвиђеног рока, администрација новог председника САД Барака Обаме је наставила са исплаћивањем помоћи предвиђених Иницијативом Мерида, иако на нешто мањем нивоу (исплаћено је 660 милиона америчких долара у периоду 2011. и 2012. година),⁴⁶ као и пружањем свесрдне вербалне подршке Мексику, уз често истицање да је трговина дрогом не само мексички већ и амерички проблем. Администрација Обаме променила је фокус иницијативе и у складу с препорукама одлучила је више да улаже у обуку и техничку помоћ него у војну опрему.⁴⁷ Али, показало се да то није било довољно да се проблем реши, а озбиљне несугласице у сарадњи Мексика и САД и даље представљају изазов.

⁴⁵ Robert C. Bonner, *The new Cocaine Cowboys*, op cit., pp. 42-46.

⁴⁶ Peter Chalk, "Mexico's New Strategy to Combat Drug Cartels: Evaluating the National Gendarmerie", op. cit., pp.16-18.

⁴⁷ Arturo Valenzuela, "U.S.- Latin American Relations: A Look Ahead", *U.S. Department of State, Washington*, January 6, 2011, Available from: <https://2009-2017.state.gov/p/wha/rls/rm/2011/154105.htm>, (Accessed 5 November 2019).

Последњих година су Сједињене америчке државе упућивале оперативце Центалне обавештајне агенције (ЦИА) и припаднике компанија из приватног сектора безбедности као подуговараче, да обучавају мексичку савезну полицију. Сједињене Државе су, такође, употребљавале и ненаоружане дроне да извиђају и прикупљају обавештајне податке о кријумчарима дроге и људи и кријумчарским рутама на граници са Мексиком. У међувремену су Сједињене Државе појачале безбедност на својој страни границе према Мексику, повећавајући број агената са 11.000, колико их је било 2004. године, на више од 16.000 у 2017. години.⁴⁸

Председник САД Доналд Трамп је, након доласка на дужност у јануару 2017. године учинио безбедност границе централном тачком своје администрације и обећао подизање зида дуж читаве границе са Мексиком, од које је више од једне трећине ограђено. Међутим, многи стручњаци сумњају да ће изградња зида, чија би цена могла достићи десетине милијарди долара, бити исплатива и сматрају да би боља стратегија било размештање додатног особља и најновијих технологија за контролу и осматрање, уз изградњу неких нових баријера. У децембру 2018. године Трампова администрација најавила је нови програм помоћи Мексику, чија је сврха да заустави нерегуларну миграцију и кријумчарење наркотика, обећавајући више од 4 милијарде долара за промовисање безбедности и стварање услова за нове послове и радна места у јужном Мексику.⁴⁹

Тринаест година након почетка Мерида иницијативе, рат са наркокартелима још увек не слаби. Мексико је и даље главни „аутопут“ кокаина у правцу САД, а постао је и главни извор хероина који доприноси правој епидемији наркоманије у САД. Мексико је, такође, и главни снабдевач САД амфетаминима.⁵⁰ Нема сумње да су мексичка војска и разне полицијске и службе безбедности опремљеније и спремније за конкретније акције, али поставља се питање у којој мери су актери на путу решавања проблема и шта после Иницијативе Мерида. Чињеница је да би без помоћи која се упућује кроз ову иницијативу, ионако лоше стање у Мексику било још горе и са много тежим последицама.⁵¹

⁴⁸ Brianna Lee, Danielle Renwick and Rocio Cara Labrador, *Mexicos Drug War*, op. cit.

⁴⁹ Ибидем.

⁵⁰ “BORBA PROTIV NARKO-KARTELA: Amerika i Meksiko planiraju formiranje zajedničkog tima”, *Blic*, 16. avgust 2018, Dostupno preko: <https://www.blic.rs/vesti/svet/borba-protiv-narko-kartela-amerika-i-meksiko-planiraju-formiranje-zajednickog-tima/7resvll>, (Pristupljeno 7. oktobra 2019).

⁵¹ Један од позитивних ефеката Иницијативе Мерида представља оснивање Заједничког тима за борбу против наркокартела (*Joint Investigative Team, JIT*), који су у августу 2018. године формирали америчка Агенција за борбу против дроге ДЕА (*Drug Enforcement Administration, DEA*) и влада Мексика. На заједничкој конференцији за новинаре, која је организована у новом седишту овог тима у Чикагу, речено

Закључак

На почетку XXI века решавање проблема наркокриминала и вишегодишњег терора наркокартела, постало је приоритетно у Мексику. Од 2000. године у Мексику су се промениле четири председничке администрације и свака је покушавала различитим стратегијама и мерама да сузбије наркокриминал и уништи наркокартеле, или их барем сведе на ниво у коме не би представљали толико велику претњу. Међутим, ни једна од ових стратегија није успела да на ефикасан начин реши овај друштвени проблем, већ напротив, наркокартели су настављали да се деле и спајају, да јачају и зарађују огромне своте новца од својих криминалних послова. Разлози за овако слабе резултате су вишеструки и сложени, као што је дуготрајан, вишедимензионалан и сложен проблем наркокриминала у Мексику.

Стратегија милитаризације, односно употреба војске у борбама против наркокартела показала је „две стране медаље“. Евидентно је повећање одређених активности као што су хапшења, екстрадиције САД и друге мере према вођама и члановима картела – од децембра 2006. године па до 2012. године забележено је 2.600 таквих акција. Са друге стране, пораст насиља и настрадалих као и све чешће оптужбе на рачун војске за кршење људских и грађанских права сведоче о дубини проблема и ограничености вођења отвореног рата са наркокартелима.⁵² У кршења људских и грађанских права спадају нелегална хапшења, примена тортуре како би се изнудила признања, прикривање доказа о мучењу издавањем лажних налога и медицинских извештаја цивилним судовима, коришћење доказа на судовима до којих се дошло кршењем људских права, егзекуције без судских процеса и други начини кршења људских права.

је да ће основни задатак тима бити да успори проток илегалне дроге из Мексика у Чикаго и друге америчке градове и сузбије смртоносну епидемију дроге која погађа САД. У САД је регистрован пораст броја смртних случајева услед предозирања. Шеф операција у ДЕА Ентони Вилијамс рекао је на овој конференцији да је од „кључне важности погодити и пореметити финансије картела, јер је једина сврха и циљ ових група само и искључиво новац“.

⁵²Zoran Krstić, *Savremeni bezbednosni izazovi u Meksiku: sprega države sa narkokartelima*, op. cit., str. 47.

Такозвана *kingpin* стратегија, односно „обезглављивање“ и слабљење нарко картела егзекуцијом и хапшењем њихових шефова, са којом је снажније отпочето доласком председника Висента Фокса на власт 2000. године, а продужено током мандата других председника, практично све до данас, није у значајној мери уздрмала наркокартеле. Њихова флексибилна и динамична природа, способност брзе реорганизације и консолидације, комплексност и фрагментираност актера, као и међусобна конкуренција и нетрпељивост утицали су, барем до сада, на њихову жилавост и релативну резистентност на ову врсту стратегије. На место шефова и „поручника“ који су ухапшени или ликвидирани одмах су долазиле адекватне замене, и круг насиља се настављао несмањеном жестином.

Разматрају се и алтернативне стратегије, чија примена би утицала на демонтажу наркокартелске мреже и довела до поделе између картела. Једна од специфичности проблематике и стратегије борбе против дроге у Мексику односи се на чињеницу да је више од 30% плодне земље засађено илегалним биљкама које се користе за производњу наркотика, највише опијума и марихуане. Међутим, мере уништавања ових усева нису у Мексику дале очекиване позитивне резултате, као рецимо у Колумбији и Перуу, јер је тежиште нарко-криминала у Мексику било и остало на транспорту и транзиту великих количина дроге, пре свега кокаина, из Колумбије, Перуа, Боливије и других латиноамеричких земаља према територији САД и Канаде, који су највећи конзументи ових дрога.

Још једна алтернативна активност односи се на давање субвенција сељацима да уместо усева дроге узгајају пољопривредне биљке и поврће. У 2009. години Мексико је постао други светски произвођач марихуане, уместо кукуруза и пасуља ситни сиромашни пољопривредници гајили су канабис. Влада је зато одлучила да узгајивачима забрањених биљних врста које се користе за производњу наркотика, одобри субвенције из државних фондова за узгајање легалних врста биљака (пољопривредних, индустријских и сл.). Субвенције су функционисале пар година, али су се сељаци поново вратили узгајању дрога због – веће зараде. Да је држава истрајала у овој намери и да је имала одрживији програм, резултати су сигурно могли да буду бољи, тако да на овој мери у сузбијању илегалне трговине дрогом треба и даље инсистирати.

Бивши председник Винсенте Фокс је у више наврата позивао на декриминализацију или легализацију марихуане, што је подржала и левичарска Партија демократске

револуције, ПДР (*Partido de la Revolucion Democratica, PDR*) предлогом да се легализује продаја марихуане до 5 грама. Овај предлог је 2014. године ПДР је упутила посланицима градске скупштине Мексико Ситија на усвајање, али противљења су превладала и у Мексику и у САД. Наредни председник Енрико Пења Нето био је против ове идеје, тврдећи да то неће смањити насиље у земљи које је однело животе неколико десетина хиљада људи.

Амнестија ниже рангираних припадника криминалних група примењивана је у циљу спречавања да се хиљаде младих и наоружаних особа препусте раљама криминала у коме се налазе, али ни то није успело да ослаби моћ и бројност наркокартела.

Боље плате и опрема за полицију требали би да омогуће да се војска коначно повуче са улица мексичких градова на којима се налази од 2006. године, а циљ је и да се смањи стопа криминала. Главни проблем овде је расподела - највише се у обуку полиције улаже на државном (федералном) нивоу и у појединим покрајинама, а евидентно је да је подршка потребна превасходно локалној полицији, коју организовани криминал највише поткопава.

Надметање у наоружању са картелима, вођење оружаних сукоба применом тактике „ватром против ватре“, или „обезглављивање“ картела ликвидацијом и екстрадицијом њихових вођа, не решава питање узрока овог вишедеценијског проблема, нити може у потпуности да санира последице нарко-криминала. Мексичку демократију карактеришу веома слабе институције, судови, полиција, локалне службе, па и владине канцеларије, и сви су до сада били неотпорни на агресивне методе наркокартела за остваривање политичког притиска. Без побољшања економско-социјалне ситуације и пораста животног стандарда, без јаких и развијених институција и гаранција да ће оне радити свој посао, односно да неће одмах попустити под притиском нарконовца и ендемске корупције, нарко-криминал ће наставити да продире у систем и слаби га изнутра, али и да високом стопом насиља и убистава и даље дестабилише мексичко друштво.

Библиографија

1. Bonner, Robert C., "The new Cocaine Cowboys: How to Defeat Mexico's Drug Cartels", *Foreign Affairs*, Vol. 89, No. 4, July–August 2010, pp. 35-47.
2. Chalk, Peter, "Mexico's New Strategy to Combat Drug Cartels: Evaluating the National Gendarmerie", *CTC Sentinel*, Combating Terrorism Center at West Point, May 2013, Volume 6, Issue 5, pp.16-18.
3. Kos-Stanišić, Lidija, „Narkodemokracija kao oblik defektne demokracije: Slučaj Kolumbije“, *Politička misao*, Vol. XLV, Br. 3 – 4, Zagreb, 2008, str. 91-117.
4. Kos-Stanišić, Lidija, "Meksiko - Nova narkodemokracija u Latinskoj Americi?", *Analiza Hrvatskog politikološkog društva*, Zagreb, 2011, str. 107-122.
5. Krstić, Zoran, „Savremeni bezbednosni izazovi u Meksiku: sprega države sa narkokartelima“, *Žurnal za kriminalistiku i pravo, NBP*, No. 2, 2014, str. 41-56.
6. O'Neil, Shannon K., "The Real War in Mexico: How Democracy Can Defeat the Drug Cartels", *Foreign Affairs*, Vol. 88, No.4, July/August 2009, pp.63-77.

Извори са интернета:

7. Acierno, Gabrielle, Kinoshia, Sarah, *The Kingpin Strategy and U.S. Assistance to Mexico's Drug War: Visible Results, Hidden Costs*, Security Assistance Monitor, 23.3.2015, Available from: <https://securityassistance.org/blog/kingpin-strategy-and-us-assistance-mexico%E2%80%99s-drug-war-visible-results-hidden-costs>, (Accessed March 5, 2020).
8. *Auditor finds issues with Gendarmerie, Federal Police division completed just 75 operations in 2015; its objective was 10,000*, Mexico News Daily, February 21, 2017, Available from : <https://mexiconewsdaily.com/news/auditor-finds-issues-with-gendarmerie/>, (Accessed March 3, 2020).
9. "BORBA PROTIV NARKO-KARTELA: Amerika i Meksiko planiraju formiranje zajedničkog tima", *Blic*, 16. avgust 2018, Dostupno preko: <https://www.blic.rs/vesti/svet/borba-protiv-narko-kartela-amerika-i-meksiko-planiraju-formiranje-zajednickog-tima/7resvll>, (Pristupljeno 7. oktobra 2019).
10. „El Čapo je prokrijumčario toliko kokaina u SAD da svaki Amerikanac može da povuče više od jedne crte“, *Telegraf*, 16.11.2018, Dostupno preko: <https://www.telegraf.rs/vesti/svet/3008085-el-capo-je-prokrijumcario-toliko-kokaina-u-sad-da-svaki-amerikanac-moze-da-povuce-vise-od-jedne-crte>, (Pristupljeno 16. decembra 2019).
11. Lee, Brianna, Renwick, Danielle and Labrador, Rocio Cara, *Mexico's drug War*, Council of Foreign Relations, New York, October 22, 2019, Available from: <https://www.cfr.org/background/mexicos-drug-war>, (Accessed September 12, 2019).

12. „NAJOPASNIJA ZEMLJA NA SVETU: Prošle godine u Meksiku ubijeno više od 25.000 ljudi“, *Blic*, 22.01.2018, Dostupno preko: <https://www.blic.rs/vesti/svet/najopasnija-zemlja-na-svetu-prosle-godine-u-meksiku-ubijeno-vise-od-25000-ljudi/gelg62q>, (Pristupljeno 9. februara 2019).
13. „Narkokarteli vladaju svetom“, *Tanjug*, 18.3.2010., Dostupno preko: <https://vesti-online.com/Vesti/Svet/37817/Narkokarteli-vladaju-svetom>, (Pristupljeno 17.8.2018).
14. Stewart, Scott, *Mexico and the Cartel Wars in 2010*, Stratfor, December 16, 2010, Available from: <https://worldview.stratfor.com/article/mexico-and-cartel-wars-2010>, (Accessed November 18 2019).
15. Valenzuela, Arturo, “U.S.- Latin American Relations: A Look Ahead”, *U.S. Department of State, Washington*, January 6, 2011, Available from: <https://2009-2017.state.gov/p/wha/rls/rm/2011/154105.htm>, (Accessed 5 November, 2019).